

बुरशीमुळे शेळ्यांना होणारे आजार

प्रा. किशोर जगताप
प्र. कार्यक्रम समन्वयक
कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

डॉ. भैर्यासाहेब गायकवाड
विषय विशेषज्ञ (किटकशास्त्रज्ञ)

डॉ. तुकेश सुरपाम
विषय विशेषज्ञ (कृषी अभियांत्रिकी)

मेंढ्यापेक्षा शेळ्यामध्ये होणारे बुरशीजन्य आजार हे तीव्र स्वरूपाचे असतात. मावा हा त्वचा विकार असून सर्व वयोगटातील शेळ्या मेंढ्यामध्ये हा आजार उदभऊ शकतो. विशेष करून लहान वयोगटातील शेळ्यांना या आजाराचा संसर्ग होण्याची जास्त शक्यता असते. ज्या शेळ्यांना हा आजार झाला आहे त्या शेळ्या अशक्त होतात. यामध्ये मरतुकीचे प्रमाण कमी असते.

हा आजार कोणत्याही ऋतूमध्ये जडतो. ज्या शेळ्यामध्ये, मेंढ्यामध्ये अशक्तपणा आहे. त्या शेळ्या, मेंढ्यामधील प्रतिकारक शक्ति कमी होऊन आजाराचा बळी पडतात. यामध्ये मेंढ्यापेक्षा शेळ्यांना आजार जडून त्या मृत्यूमुखी पडतात. सन २००९ - २०२० या वर्षामध्ये याचा अभ्यास करून असा निष्कर्ष काढला की या आजाराचा जास्त प्रादुर्भाव शेळ्यामध्ये तसेच करडामध्ये आढळून आला. हा आजार पावसाळ्यात ५२ प्रतिशत शेळ्यामध्ये तसेच करडामध्ये होतो, हिवाळ्यात ३० प्रतिशत तर उन्हाळ्यात १८ प्रतिशत शेळ्यामध्ये, करडामध्ये होतो. यावरून असा अनुमान काढता येतो की हा आजार पामुख्याने पावसाळा या ऋतूमध्ये जास्त होतो.

आजाराची कारणे:

- हा संसर्गजन्य आजार असून विषाणूपासून याचा प्रसार होतो.
- पुरेसे खाद्य न मिळणे, निकृष्ट दर्जाचा चारा न मिळणे तसेच चारा खाताना ओठाला लागलेले काटे यामधून विषाणूचा संसर्ग होतो.

आजाराचा प्रसार:

- आजाराचा प्रसार दूषित झालेले खाद्य, गव्हाणील चारा तसेच पाण्याचा टब याद्वारे होऊ शकतो.
- शेळ्या मेंढ्यांची दाटी व गोठ्यांची अस्वच्छता हे शेळ्या मेंढ्यामधील मावा याचे मुख्य कारण आहे.
- बाधीत व निरोगी शेळ्या एकत्र बांधल्यास याचा संसर्ग त्याला, असा प्रसार होतो.

आजाराची लक्षणे:

- ओठ, नाक, तोंड याच्या बाजूला पुरळ येतात व ते नंतर फुटून तिथे खपल्या धरतात.
- पुरळ आल्यामुळे शेळ्या मेंढ्याला चारा / खाद्य खाता येत नाही.
- खाद्य खाता न आल्यामुळे त्या अशक्त होतात. तर प्रतिकारशक्ति कमी असेल तिथे मरतुकीचे प्रमाण जास्त व जास्त प्रतिकार शक्ती असेल तेथे मरतुकीचे प्रमाण हे कमी असते.

- हा विषाणू अति जास्त तापमान व कमी तापमानात मरतो. तर थंड व कोरड्या हवामानात जास्त काळ तग धरू शकतो.
- करडामध्ये या आजाराचे तोंडात हिरड्यावर पुरळ येऊन फुटतात. यामुळे त्यांना दूध व्यवस्थित पिता येत नाही.
- ज्या करडांना मावा या आजाराचे ब्रासले आहे त्या करडाद्वारे शेळीला देखील संसर्ग होण्याची शक्यता असते. सडावर पुरळ येऊ शकतात. त्यामुळे शेळी पिल्लांना पिकू देत नाही. काही काही शेळ्यामध्ये स्तनदाह होण्याची दाट शक्यता असते.
- प्रादुर्भावग्रस्त शेळ्याचे दूध काढल्यास दूध काढणाऱ्याला देखील संसर्ग होण्याची शक्यता असते.

उपाय:

- झालेल्या जखमा या पोटॅशियम परमँगनेटच्या द्रावणाने धुवून घ्याव्यात.
- बोरोग्लिसरीन हे औषध पुरळावर लावावे. लुसलूशीत चारा खाण्यासाठी देणे गरजेचे.
- विषाणूजन्य आजार असल्यामुळे यावर कोणत्याही प्रकारच्या प्रतीजैविकेचा वापर होत नाही.
- आजमितीस यावर कोणतीही लस उपलब्ध नाही.
- लहान पिल्ले या माव्यास जास्त बळी पडतात. त्यामुळे करडांची व कोकरांची काळजी घेणे महत्वाचे आहे.

(संपर्क: +९१ ९८८१५३४१४७)

महाडीबीटी पोर्टलवर

राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान

अंतर्गत

येत्या रब्बी हंगाम २०२१-२२ करीता (गहू, ज्वारी, हरभरा इ.) ५० % अनुदानावर बियाणे व पीक प्रात्यक्षिकासाठी अर्ज करण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. तरी शेतकरी बंधूंनी <https://mahadbtmahait.gov.in/> या पोर्टलवर जाऊन जास्तीत जास्त अर्ज करावेत असे आवाहन करण्यात येत आहे.

अंतिम दिनांक: १० सप्टेंबर २०२१